

žodį *kelias*, įdėti. Iš vienos rūšies medžių miškams (giraitėms, krūmams) pavadinti baltų kalbose pažįstamų įvairiausių žodžių į skyrių „33. Пространство, поросшее деревьями или кустами, лес“ (p. 215 t.) lyg ir atsitiktinai yra pakliuvęs vos vienas kitas, plg. lie. *alksna* (ir la.), *biržtva*, *biržtvynas*, *pušynė*. Net iš tų nedaugelio pavadinimų, kuriems buvo pavykę prasisprausti į alfabetinį žodynėlį, ne visi nepasiekė šį, semantinį, plg. *qžuolynas* (su dar. var.), *eglynas* (*eglytė*).

Nors balos pavadinimai darbe nusipelnė bene didžiausio dėmesio, iš skyriaus „18. Болото“ matyti, kad ir jų dar gerokai yra likę visiškai nuošaliui nuo apžvalgos. Vien iš latvių kalbos, pavyzdžiui, trūksta pavadinimų (pateikiama paprastąja dabartine rašyba) *bauga*, *brukslājs*, *brukslis*, *budūksnis*, *damakša*, *dambri-(av)a*, *damurga*, *derglājs*, *dimbeģis*, *driegnis*, *dūkaļa*, *duknājs*, *dūkņa*, *dumbērgis*, *dumūksnis* (plg. ir *dimuksnis*), *dunāksts*, *džūksnis*, *džūkste*, *džūkstiens*, *lēmene* (*lēmenis*), *lēna*, *lēza*, *li-gotne*, *liksmenis* (-*anis*, -*inis*), *likstoņa*, *luksna*, *luksts* (*lukste*), *ļava*, *miksnājs*, *muka*, *mukla* (*muklis*, *mukls*), *muknājs*, *mukne*, *murdoksnis*, *murdonis*, *pīsa* (*pīss*), *pīsājs*, *plācis*, *popājs*, *pope*, *popenis*, *pūņa*, *purviens*, *rūgnis*, *slapjiens*, *staignonis*, *stignājs*, *stignējums*, *stigonis*, *stigns*, *stigznis*, *straglums*, *stragna* (*stragnis*, *stragņa*), *stragnumas*, *straigniens*, *straiģoņa*, *stregna*, *stregonis*, *striegnums*, *striegņa*, *sūkste*, *sūnek-lis*, *tīreklis*, *tīreksnis*, *tīrs*, *ūkņa*, *valgmājs*, *zampis* (*sampis*), *zumpis* ir kt. Atidžiau ir ištisai peržvelgus pagrindinį latvių leksikos šaltinį (ME ir EH), atsirastų, be abejo, pluoštas dar kitokių pavadinimų. Bet jau ir dabar papildymų sąrašas maždaug prilygsta darbe pateiktam sąrašui (iš kurio, beje, vieną kitą žodį reikėtų išbraukti; pavyzdžiui, la *slapjdranķis* tereiškia

‘šlapdriba, droblius’, vadinasi, žymi meteorologijos reiškinį, ne geografijos objektą, o *slapjūksnējs* težinomas kaip reikšmės ‘vandeningas, patišęs’ būdvardis, tad gal čia supainiota su *slapjūksnājs* ‘šlapynė, šlapuma’).

Grupėje „36. Вырубки“ (p. 216), į kurią kartu skiriami reikšmės ‘išplėstas kirtimas, plėšinys’ žodžiai, duota keliolika pavadinimų, ir visi jie – tik iš lietuvių kalbos (su klaidomis užrašyti *pramuga*, *proskina* – t.b. *pramūgė*, *proskyna*). Iš LKŽ dar buvo galima pridėti *biržė* (*biržis*), *išlaužas*, *kirsnė*, *kirstis*, *kirtavietė*, *kirtinys*, *lydimas* (į alfabetinį žodynėlį, tiesa, šis įrašytas, kaip ir la. *lidums*), *naujiena*, *nuoskyna* (*nuoskina*), *parambas*, *plankumas* (šis teduotas prie „39. Поляна“), *prošvaista*, o iš latvių kalbos (ME ir EH) – *celmaine* (*celmainis*), *celmājs*, *celmiens*, *celmoksne*, *cīnējums*, *cir(k)snis*, *cirsma* (*cirsme*), *cirsne* (*cirsna*), *cirte*, *cirtums*, *gāzums*, *izcirksnis*, *izcirtums*, *plēsiens*, *plēsums*, *plēšņa*, *posums*, *rājums*, *slēģis* ir kt.

Darbas, kaip jau sakyta pradžioje, skirtas anksčiau specialiai bei kompleksiskai neapžvelgtam baltų leksikos barui ir yra natūraliai susijęs su kitų kalbų tos rūšies tyrinėjimų pažanga. Jis įdomus ir reikalingas ne tik baltistams, bet ir kitų kalbų geografijos pavadinimų tyrinėtojams, ieškantiems tipologinių, arealinių ar genealoginių bendrybių su baltų kalbomis. Tiek vieniems, tiek ir kitiems, reikia tikėtis, iš jo bus šio kios ar tokios naudos, jie tūlu rūpimu klausimu čia ras bent kiek baltistinės informacijos. Tik nederėtų pamiršti, kad ta informacija dažnai ir netiksli, ir neišsami. Ja per daug pasikliauti negalima. Kad klaidos nesklistų plačiau, reikalinga nuolat vis patikrinti iš patikimų pirminių šaltinių.

V. Urbutis

Z. Zinkevičius. Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje. V., 1977, 304 p.

Išvaręs plačią vagą dialektologijos, istorinės gramatikos bei kalbos istorijos srityse, prof. Zigmąs Zinkevičius neseniai debiutavo ir antroponimikoje. Užbėgant dėstymui už akių, galima drąsiai tvirtinti, kad debiutas buvo iš tiesų sėkmingas – naujasis Z. Zinkevičiaus veikalas, kuris, beje, yra pats stambiausias spausdintas antroponimikos tyrinėjimas lietuvių kalbotyros istorijoje, per palyginti trumpą laiką spėjo įleisti šaknis į lituanistiką, surado savo vietą, tapo žinomu, daugelio tyrinėtojų nurodomu bei cituojamu darbu. Tai liudija, kad panašūs veikalai yra laukiami, kad jų trūksta ir kad tolesnė lietuvių antroponi-

mikos raida daug priklausys ir nuo atskirų rašto paminklų analizės.

Monografijoje nagrinėjami XVII a. pradžios Vilniaus miesto šv. Jono bažnyčios santuokų bei krikšto registracijos knygos užfiksuoti asmenvardžiai. Santuokų registracijos knyga pradėta rašyti 1602 m. ir baigta 1615 m., t.y. apima bemaž 13 m. laiko tarpą. Krikšto registracijų knygos rašymo laikas dar trumpesnis – nepilni 5 metai: nuo 1611 m. rugpjūčio mėn. 21 d. iki 1616 m. balandžio mėn. 30 d. Iš viso nagrinėjamasis laikotarpis apima apie 14 metų. Lietuvos vardyno raidoje tai visiškai neilgas laiko tarpas. Nepriklausomai nuo to,

kiek bebūtų gausu įrašų, vis tiek tokio trumpo periodo asmenvardžiai visiškai pilno vaizdo nei apie ano meto Vilniaus, nei, tuo labiau, apie visos Lietuvos antroponimijos padėtį duoti negali. Turint dar galvoje, kad XVII a. pradžioje Vilniuje buvo apie pora dešimčių katalikų bažnyčių, gali kilti klausimas, ar iš viso vien šv. Jono bažnyčios krikšto ir santuokų knygos užrašyti asmenvardžiai gali pretenduoti į atskirą nagrinėjimą ir ar tokio nagrinėjimo rezultatai gali būti svarbūs visos lietuvių antroponimijos raidai nušviesti.

Monografijos autorius tokių ar panašių klausimų, matyt, kėlė pats sau ir, reikia pasakyti, dažniausiai rado patenkinamų atsakymų į juos. Sakysim, jis primena, kad šv. Jono bažnyčia ilgą laiką atliko parapijinės bažnyčios funkcijas, todėl iš tradicijos dauguma katalikų tuokėsi ir krikštijo savo vaikus būtent joje. Tačiau svarbiausia, kas nagrinėjimą padarė ypač prasmingu, yra tai, kad autorius tą palyginti nedidelę lietuvių antroponimijos raidos detalę labai vykusiai įkomponavo į asmenvardžių diachroninių procesų visumą. Maža to, asmenvardžių raidos analizė knygoje siejama su visa praeitų amžių mūsų kultūros panorama, todėl analizės rezultatai ir išvados perauga nagrinėjamo objekto rėmus ir įgauna daug platesnį skambesį, į kurį dabar jau turės įsiklausyti visi, kurie nagrinės lietuvių kalbos istoriją, Vilniaus ar apskritai visos Rytų Lietuvos praeitį.

Tiriamąjį objektą smarkiai praplėtė ir tai, kad autorius išnagrinėjo ir tos pačios bažnyčios 1671–1681 m. krikšto metrikų knygas ir rezultatus sulyginė su ankstesnių metų asmenvardžių analizės išvadomis. Pasirodė, kad per palyginti trumpą laikotarpį, per pusšimtį metų, Vilniaus lietuvių asmenvardžiai žymiai pasikeitė – visų pirma, žymiai sustiprėjo ir išsiplėtė slavizacijos procesas. Vadinasi, XVII a. pradžioje Vilniaus lietuvių asmenvardžiai buvo labiau išlaikę savo pirminį pavidalą, todėl jų nagrinėjimas darosi dar pagrįstesnis.

Didelis darbo privalumas yra ir tai, kad asmenvardžiai jame išnagrinėti visapusiškai, tiesiog, visais svarbiausiais aspektais. Jų gana daug – tai ir pavardžių formavimosi problematika, ir vardų inventoriaus nustatymas, ir asmenvardžių semantikos bei darybos tyrimas, ir lietuviškų asmenvardžių lenkinimo bruožų išaiškinimas bei suregistravimas, ir asmenvardžių sociolingvistinė interpretacija, ir kt. Tačiau bene svarbiausia, kas darbe atlikta, yra lietuviškų, nekrikštavardinių asmenvardžių išskyrimas ir etimologinio žodyno sudarymas. Žodynas apima 109 psl., t. y. daugiau kaip trečdalį visos knygos arba beveik pusę nagri-

nėjamosios darbo dalies. Tuo būdu išryškėja ir pagrindinis monografijos akcentas – iš gausybės santuokų ir krikšto knygos užfiksuotų asmenvardžių, kurių, autoriaus apskaičiavimu, susidarytų apie 70–80 tūkstančių, išskirti lietuviškąją jo dalį ir ją kuo išsamiau panagrinėti.

Pats faktas, kad daugiausia vietos skiriama etimologinei analizei, abejonių nekelti, nes, šiaip ar taip, asmenvardžio priskyrimas prie lietuviškų arba prie svetimų daugiausia priklauso nuo jo kilmės.

Taigi atlikto darbo mastas yra tikrai įspūdingas. Turint omenyje tai, jog lietuvių asmenvardžiai iki šiol tebėra labai menkai ištirti, Z. Zinkevičiaus veikalo indėlis į lietuvių antroponimiką dar daugiau išauga.

Pastaroji aplinkybė – nepakankamas lietuvių antroponimikos išsivystymas, – suprantama, daugeliu atveju statė autorių į pionieriaus pozicijas, vertė jį priimti sprendimus, kurių iki šiol nebuvo. Tai didelė atsakomybė autoriui – būti pirmam, savo darbu sudaryti precedentą, duoti pradžią kam nors. Šis pirmojo stambiausio spausdinto lietuvių antroponimikos veikalo statusas ir neleidžia vien pagiriamuoju žodžiu užbaigti recenzijos ir skatina paieškoti tokių dalykų, kurie gali būti abejotini, diskutuoti, svarstyti, kurie gali turėti nepageidaujamos įtakos tolesnei lietuvių asmenvardžių tyrimo plėtotei.

Reikia pasakyti, kad kokių stambių, esminių priekaištų nagrinėjamajam veikalui sunku surasti. Iš svarbesnių, mūsų akimis, šio darbo trūkumų, galima nurodyti bene tik tą, kad autorius gal kiek užangažuotai, turėdamas išankstinį nusistatymą, pažiūrėjo į labai sudėtingą ir painią problemą – į lietuviškų asmenvardžių išskyrimą, atsijojimą nuo nelietuviškų – kad autorius tarsi stengėsi lietuviškąjį sluoksnį padidinti, pastorinti. Dėl to ir, žinoma, dėl daugelio kitų aplinkybių (visų svarbiausia dėl parengiamųjų tyrinėjimų stokos) į žodyną pateko nemaža abejotinių, kartais ir gana akivaizdžių svetimybių. Keletą jų nurodysimė.

Okunelifa – laikoma tėvavardžio *Akūnas* deminutyvu ir siejama su dabartine pavarde *Akūs* ir pan. bei su liet. *akis*. Tačiau tai abejotina interpretacija. Kaip rodo dabartinės lietuvių pavardės, tėvavardis *Akūnas* vargu ar buvo – greičiausiai tai būta asmenvardžio *Akunis* arba *Akūnis*, kurio ryšys su lenk. *Okuń* (žinomu nuo XIII a. pradžios), brus. *Акунь*, rus. *Окунь* ir pan., rodosi, gana akivaizdus. Plg. dar liet. *Akunėvičius* – brus. *Акуньевич*, liet. *Akunauskas* – lenk. *Okuniowski*.

Alanis – autorius atstato pamatinę lytį *Alas* ir laiko, kad *Alanis* yra priesagos *-onis* vedinys iš jos. Dėl rekonstruotos lyties *Alionis abejonių nekyla, bet sunku patikėti, kad pamatinė lytis *Alas* (*-is*, *-ys*) būtų tos pačios kilmės, kaip sudurtinio asmenvardžio *Al-butas* pirmasis sandas *al-*. Šia proga norisi atkreipti dėmesį į tai, kad šaknis *al-* mūsų asmenvardžiuose yra labai įvairios kilmės. Šiuo konkrečiu atveju, matyt, visų pirma reikia turėti prieš akis liet. *Ālis*, *Ālius*, kurie yra trumpiniai iš *Aleksāndro*, *Ālekso*, *Alojzo* ir pan. Tokie vediniai iš *Ālis*, *Ālius* ar pan., kaip *Aliónis*, *Aliūlis*, *Aliūkas*, *Aliūšis*, *Alūtis*, yra visiškai reguliarūs ir krikštavardinės kilmės pavardžių tarpe, plg. *Jonónis*, *Petrónis*; *Janūlis*, *Petrūlis*, *Joniūkas*, *Petriūkas*; *Jonūšis*, *Petrūšis*, *Jonūtis*, *Petrūtis*.

Albowna – iš šios vienintelį kartą teufiksuotos moteriškos pavardės autorius atstato vyrišką pamatinį asmenvardį *Albas* ir sieja jį su liet. pavardėmis *Albáitis*, *Albūžis*, *Albāvičius*, *Albāuskas* (turi būti *Albāuskis* – pavardė *Albāuskas* nežinoma), rekonstruotą lytį *Albas* laikydamas trumpiniu iš *Al-butas*. Mūsų akimis, tai labai rizikingas atstatymas ir abejotina etimologija. Tiesa, ryšys su minėtomis lietuvių pavardėmis dažniausiai, matyt, įmanomas, bet sunku įsivaizduoti, kad visos jos būtų išsirutulioję iš *Al-buto*. Antai, pavardė *Albáitis* žinoma tik iš pačių Vakarų ir Pietvakarių Lietuvos ir greičiausiai yra lietuviškos priesagos *-aitis* (tuose kraštuose labai populiarūs) vedinys iš *Albas*, kuris pats gali būti germanizmas – plg. vok. *Alb*, *Albo* ir pan. Panašiai traktuotina ir pavardė *Albūžis* (kuri, beje, gali būti fonetiškai pakitęs pavardės *Albūšis* variantas). Dėl *Albāvičius* ir *Albāuskis* galima pridurti, kad jos turi atitikmenų ir lenkų vardyne – plg. lenk. *Alba*, *Albasz*, *Albus* ir kt.

Orbini – atstatoma į *Arbinis* ir siejama su liet. pavarde *Arbōčius* bei nurodoma, kad šaknis *arb-* galinti būti sutrumpėjusi iš *Ar-buto* ar pan. Atrodo, kad šitaip manyti pamato nėra. Visų pirma, čia netinka dabartinė pavardė *Arbōčius*, kuri yra slavizmas iš lenk. *Garbacz*, *Harbacz* (plg. lenk. *Arbaczowicz* greta *Garbaczowicz*), brus. *Гарбач*, *Горбач* ar pan. Antra, lytis *Arbinis* būtų priesagos *-inis* vedinys iš *Arbas < *Ar-butas* ar pan., bet tuomet kokia būtų šio vedinio reikšmė?! Juk daugiau šios priesagos vedinių iš sudurtinių asmenvardžių trumpinių lyčių nėra (sunku įsivaizduoti, sakysim, asmenvardį, *Riminis < *Rimas* < *Rimantas* < *Rim-mantas). Iš sudurtinių asmenvardžių trumpinių lyčių darybiškai labiausiai įmanomi yra mažybiniai-malotiniai (retkarčiais gal ir pejoratyviniai) bei pa-

troniminiai priesagų vediniai. Kitos reikšmės vediniai iš šios rūšies asmenvardžių yra reti, o su daugeliu priesagų iš viso negalimi, nes tos priesagos, kurių vediniai turi aiškia darybinę reikšmę, negali būti panaudojamos tokioje žodžių darybos grandyje, kur pamatinis žodis neturi savo leksinės reikšmės. Mūsų atveju spėjamas asmenvardis *Arbas yra tam tikra prasme bereikšmis, tad priesagos *-inis*, turinčios pakankamai aiškų derivacinį turinį, vediniai iš *Arbas būtų didelė retenybė.

Kokia pavardės *Orbini* kilmė, neaišku. Ji gali būti ir nebaltiška, ir neslaviška. Tai tinka ir pavardei *Arbincius*, kuri autoriaus siejama su *Arbinis. Dėl jų plg., sakysim, vok. *Orben*, *Orbani* (< *Urbanus*), *Arbenz* ir pan.

Orcinija ir *Arciowna* – abi pavardės laikomos vienos kilmės, rekonstruojant joms šaknį *art-*, kuri siejama su liet. *Arčiūnai* k., pavarde *Arčiūlis* ir pan. Pritariant šiam siejimui, norisi atkreipti dėmesį į tai, ar lytis *Orcinisa* negali būti netiksliai perskaityta iš *Orcimisa* – tuomet tai būtų slavizmas, plg. brus. *Арчим* < *Арчиму*. Panašiai galėtų būti aiškinama ir asmenvardžio *Arciowna* kilmė – plg. dar brus. *Арчѐм*, *Арчѐм*, ukr. *Арчѐм* ir pan.

Audeyiowa, *Awdzieiowna* – autorius atstato vyrišką pavardę *Audėjas* ir pateikia dvi galimas kilmės versijas – arba iš amato pavadinimo, arba iš *Audeū* < *Aeduū*. Atrodo, kad pirmoji versija yra mažiau įtikima – tai greičiau liaudies etimologija, o kalbamos moterų pavardės be didesnių abejonių laikytinos patroniminių priesagų *-owa*, *-owna* vediniais iš krikšto vardo, plg. brus. *Aedeū*, *Oedeū*, *Aydzēū* < *Aeduū*. Tokios kilmės yra dabartinės lietuvių pavardės *Audėjus*, *Audiėjus*, *Audziėjus*, *Avdėjus* bei vediniai iš jų.

Ayley, *Aulaŝa*, *Aulowicz*, *Aulaiewicz*, plg. *Aulas*, *Owlas* – atstatoma visa grandis: *Aulas*, *Aulys*, *Aulaitis*; siejama su dabartine pavarde *Aūlas*, su vietovardžiais *Auliai*, *Aulėliai*, *Aūliškis* ir vedama iš liet. *aūlas*. Be to, pastebima, kad gali būti ir krikštavardinės kilmės iš *Aulac* < *Blacuū*. Mūsų nuomone, teisinga yra tik antroji versija. Tai akivaizdžiai matyti ir iš dabartinių lietuvių pavardžių *Aulāsas*, *Aulāsaitis*. Jeigu jos būtų iš liet. *aūlas*, tai kamienas išliktų *aul-*, bet ne *aulas-*. Pavardė *Aūlas* (nuo Magūnų, Pabradės, Ramygalos, Vadoklių) greičiausiai taip pat yra slavizmas – iš brus. *Aulac* ar pan. Dėl vietovardžių *Auliai*, *Aulėliai*, *Aūliškis* ir kt. ką nors visiškai tikra sunku pasakyti. Galimas daiktas, kad ne visi jų yra vienodos kilmės. Sakysim, *Aūliškis* gali būti iš asmenvardžio *Aūlas*, o *Auliai*, *Aulėliai*, be to, dar iš liet. *aulỹs* ‘avilys’ ar pan.

Owielinowa — atstatoma vyriška pavardė *Avelinis* ir siejama su *Awelewa* (atstatoma į *Avelis*) bei su liet. *avis*. Šis siejimas įmanomas, tačiau nereikėtų išleisti iš akių ir antros galimybės, kad abi šios pavardės gali būti ir slavizmai — plg. lenk. 1265 m. *Awelina* (fem.), 1461 m. *Awinek*. Šiuos ir panašius slavų asmenvardžius būtų pamato sieti su slavų kraštuose senovėje vartotu (tiesa, retai) hebrajiškos kilmės bibliiniu vardu rus. *Авель, Авеля* (tėvavardžiai iš jų yra *Авелевич, Авелевна*).

Čia pateikti keli abejotini, diskutuoti, tikslintini asmenvardžių kilmės aiškinimai iš žodyno pradžios (A raidės). Visame žodyne tokių svarstytinų dalių būtų, suprantama, atitinkamai daugiau. Jų tarpe pasitaiko ir neapsižiūrėjimų, aiškesnių netikslumų, kurių vieną kitą dar suminėsime (iš B raidės).

Bostelowa — atstatoma vyriška pavardė *Bastelis*, siejama su liet. pavardė *Bastys*, ir pan. bei su liet. *bastytis*. Bet tai greičiausiai netiksli etimologija. Liet. *Bastys, Bastikis, Bastijonas, Bastauskas* sietinos su lenk. *Bostek, Bost, Bostowski*, vok. *Bast, Baste, Basto, Bost, Bastko, Bastian, Bastion* ir pan., kurie, matyt, yra iš krikšto vardo *Sebastijonas*.

Beretowa — atstatoma vyriška pavardė *Birieta*, siejama su liet. *Birelis* bei pan. ir su *byrėti*. Iš tiesų pavardė — *Birietà* (ir *Biretà, Birètà, Biretas*) yra nelietuviška, kildintina iš vok. *Birett, Biereth*, lenk. *Biret, Bireta, Bireta* ar pan.

Brostowna — atstatoma vyriška pavardė *Brastas*, siejama su liet. pavardėmis *Brastauskas, Brastavičius*, su vietovardžiais *Brāsto dařžas, Brastėlių balà* bei liet. *brastuoti* 'graužti, skrebėti', *brastelėti* 'subrazdėti'. Iš tiesų mūsų pavardės *Brastauskas* ir *Brastavičius* yra aiškūs polonizmai — plg. lenk. *Brzostowski* (žinoma nuo 1389 m.), *Brzostowicz*. Vietovardžiai *Brāsto dařžas* ir *Brastėlių balà* yra genityviniai dariniai, kurių pirmasis komponentas yra iš liet. *brastas* 'brasta', *brastà*. Taigi jie nieko bendra neturi nei su pavardėmis, nei su *brastuoti*. Dokumento įrašas *Brostowna* greičiausiai yra priesagos *-owna* vedinys iš lenk. *Brost* (žinoma nuo 1366 m.), *Brzosth, Brzostek* ar pan.

Brontowicza — atstatomos lytys *Brantas* ir *Brantaitis*, siejama su liet. pavardė *Brántas*, su vietovardžiais *Brantynė, Brántmargis* bei su *brántas* 'velnias, nelabasis', *branta* 'driskius'. Tai klaidinga etimologija. Liet. pavardė *Brántas* (žinoma tik nuo Bartninkų, Kybartų, Virbalio) yra neabejotinas germanizmas. Tai rodo ir šios pavardės variantas *Brandas* (žinomas tik iš buv. Klaipėdos krašto) — plg.

vok. *Brandt, Brand* ir pan. Liet. apeliatyvai *brántas* ir *branta* pavardės *Brántas* germaniškos kilmės negali paneigti, nes, svarbiausia, žodis *brántas* pats yra germanizmas (iš vok. dial. *brant*). Iš šio germanizmo pavardė *Brántas* galėjo susidaryti tik tuo atveju, jeigu jis lietuvių būtų buvęs žinomas, visuotinai vartojamas gerokai anksčiau, negu pasirodė iš jo kilusi pavardė, t.y. jis jau turėjo būti paplitęs Vilniuje XVI a. Ar jis buvo paplitęs anuo metu, labai abejotina — tai reikėtų visų pirma ir įrodyti.

Dėl žodžio *branta* aiškumo mažiau — jis žinomas vien tik iš Juškos žodyno ir, matyt, taip pat yra skolinys (galbūt slavizmas, kaip spėja „Lietuvių kalbos žodynas“).

Trys pateiktieji mikrotoponimai greičiausiai yra asmenvardinės kilmės — iš tos pačios pavardės *Brántas*. Įmanomas jų ir tiesioginis ryšys su germanizmu *brántas* 'toks parazitinis vijoklinių šeimos augalas; vijoklis'. Nepriklausomai nuo to, ar jie apeliatyvinės, ar antroponiminės kilmės, vis tiek tai genetiškai yra germanizmai.

Taigi asmenvardis *Brontowicz* negali būti lietuviškas. Jis greičiausiai yra slavizuota lytis (su slaviška patronimine priesaga sudaryta) iš germaniškos pavardės *Brandt* ar pan.

Budzili, Budzilowicz — atstatoma atitinkamai į *Budila, Budilaitis*, siejama su liet. pavardėmis *Būdzilas, Budzilà, Budzilavičius, Budzilauskas*. Visų šių pavardžių kamienas *budzil-* laikomas tarnybe („dzūkavimu“) iš *budil-*. Toliau *bud-* lyginama su sudurtinio asmenvardžio *Bud-vilas* pirmuoju sandu *bud-* (iš *budėti, būdinti*).

Svarbiausia šios interpretacijos klaida yra ta, kad lietuvių dabartinės pavardės su *budzil-* laikomos tarnybe iš *budil-*. Iš tiesų visos jos yra iš tų tarmių (nors ir iš Rytų Lietuvos), kuriose „nedzūkuojama“: *Budzilà* — nuo Taujėnų; *Būdzilas* — nuo Antazavės, Dusetų, Kauno; *Budzilauskas* — iš Kauno; *Budzilavičius* — nuo Kauno, Rokiškio. Vien ši aplinkybė verčia manyti, kad šių pavardžių *-dz-* gali būti svetimybė. Tuo pačiu ir nagrinėjamų asmenvardžių *Budzili, Budzilowicz* perdirbimas į *Budila, Budilaitis* nebetenka pamato. Tokią prielaidą patvirtina ir neabejotinas liet. asmenvardžių su *budzil-* ryšys su atitinkamais slavų antroponimais: lenk. *Budzil* (1470 — 1480 m.), *Budzilowski* (žinomas nuo 1396 m.), brus. *Будзіловіч*, rus. *Будило, Будилко, Будилов, Будилович, Будилин* ir kt. Jų etimologija gana aiški — plg. rus. *будило* 'kas žadina, budina, neduoda miegoti'.

Iš viso to matyti, jog kalbamų lietuviškų pavardžių kamienas yra *budzil-*. Bet jeigu jis būtų ir *budil-*, tai neturėtume pamato interpretuoti jo suskaidyto į *bud-* ir priesagą *-il-*: reiktų paaiškinti išvestinio kamieno *budil-* pirminę darybinę reikšmę (dėl to dar žr. *Orbini*). Liet. bendrinių žodžių su *budil-* nėra, tad sunku įsivaizduoti, kad iš *budėti* ar pan. su priesaga *-il-* kažkada buvo sudarinėjamos tik pavardės.

Matyt, asmenvardžiai su *budzil-* susidarė baltarusių (gal, tam tikra prasme, ir lenkų) kalboje, o lietuviai jas gavo jau gatavas, su priesaga *-il-* ir afrikata *dz*.

Buino, *Byiniaŝowna* – atstatoma lytis *Buina* (*-as*, *-is*, *-ys?*), siejama su dabartinėmis pavardėmis *Buinys*, *Buinėvičius*, *Buináuskas*, vietovardžiu *Buiniškės*, toliau – su sudurtinio asmenvardžio *Bui-noras* (plg. *Bui-vydas*) pirmuoju sandu *bui*. Tuo būdu suponuojama, kad visos dabartinės pavardės su *buin-* yra išsirutulioję iš asmenvardžio *Bui-noras*.

Pirmiausia, matyt, turėtina galvoje, kad pats asmenvardis *Buinoras* iki šiol, rodosi, nebuvo žinomas – jį bene pirmasis ir rekonstravo Z. Zinkevičius iš įrašo lyties *Buinar*. Teoriškai jis visiškai įmanomas (plg. *Bui-vydas* ir *Daū-noras*), tačiau vis dėlto dėl jo autentiškumo kyla ir abejonių. Sakysim, būtų pamato kelti klausimą, ar nėra jis koks nors perdirbinys iš *Bainar* (įrašymo ar įrašo skaitymo klaida?) – liet. *Bainaras*, *Bainoris*, *Beīnaras*, *Beīnoris* ir pan. Be to, įmanoma, kad ir lenkų kalbos dirvoje *bain-* > *boin-* galėjo virsti į *buin-*, plg., sakysim, lenk. asmenvardžių gretimines lytis *Bojno* ir *Bujno*.

Tačiau ir laikantis nuomonės, kad sudurtinis asmenvardis *Bui-noras* tikrai buvo, vis tiek neįtikima, kad visos dabartinės lietuvių pavardės su *buin-* būtų atsiradusios iš *Buina Buinoras*, kuris turėjo būti be galo retas. Mūsų nuomone, nėra jokių abejonių, kad liet. pavardės su *buin-* yra slavizmai: *Buináuskas* – plg. lenk. *Bujnowski* (1498 m.); *Buinėvičius* – plg. brus. *Буйневич*; *Buiniškės* – plg. brus. *Буйницкі*; *Buinys* – plg. lenk. *Bujno* (žinomas nuo 1390 m.), *Bujny* (1482 m.), brus. *Буйны*, *Буйно*, rus. *Буйнов*. Šie slavų asmenvardžiai turi aiškią etimologiją – lenk. *bujny*, brus. *буйны*, rus. *буйный* (iš kur liet. *buinūs* 'riebus, vešlus, gašlus').

Pridurtina, kad vietovardis *Buiniškės* (k. prie Sudervės) čia iš viso netinka minėti, nes jis yra mūsų laikais dirbtinai sudarytas iš buvusio vienkiesio vardo *Bujnówka*.

Iš to, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad lietuviškų nekrikštavardinių asmenvardžių

kilmės aiškinimuose yra nemaža abejotinių, tikslintinių dalykų bei apsirikimų. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad visas šis žodynėlis yra ydingas. Reikia aiškiai pasakyti, kad dauguma etimologijų yra tikslios, pagrįstos ir abejonių nekelia. O kad etimologiniame žodyne (tokio pobūdžio paskelbtame pirmą kartą mūsų kalbotyros istorijoje) pasitaiko netikslumų bei spragų – tai čia visiškai natūralus dalykas: visi be išimties etimologiniai žodynai greta pagyrimų susilaukia ir priekaištų. Tie priekaištai, savo ruožtu, išeina į naudą ir žodynui, ir tolesnei etimologinių tyrinėjimų raidai.

Mums atrodo, jog kai kurie netikslumai žodyne atsirado dėl to, kad autorius etimologizavo ne tas lytis, kurios įrašytos dokumentuose, o tas, kurias jis pats, remdamasis savo nuovoka, intuicija, savo koncepcija, rekonstravo iš rastųjų knygos. Tai matyti, sakysim, kad ir iš tokio pavyzdžio. Dokumente yra parašyta: *dubonos*, *Dubonosowicz*, *Dubonoszowicz*. Iš to, kad dokumente patroniminė priesaga net trim atvejais pridėta prie kamieno *dubonos-*, aiškiai matyti, kad kamienas gali būti tik *dubonos-*, bet ne *dubon-*. Tačiau autorius iš *dubonos*, *Dubonosowicz* ir pan. atsistatė lytį *Dubanas* (kur galūnė yra *-as*, o kamienas *duban-*) ir tuo būdu pats save suklaidino – jis etimologizuoja ne kamieną *dubonos-*, bet kamieną *duban-* (sieja su liet. *Dūbas*, *Dubūlis*, *dūbti*, *dūbas* 'kas nerangus, negreitas' ir pan.). Iš tiesų dokumentų asmenvardžiai *dubonos*, *Dubonosowicz* yra akivaizdūs slavizmai, neatsiejami nuo brus. *Дубанос*, *Дубаносаў*, rus. *Дубонос*, *Дубоносов* (lenk. *Dębonos*) – iš brus., rus. *дубонос* 'ilganosis'.

Šios mūsų pastabos lietė tik vieną recenzuojamo darbo fragmentą – etimologinį žodyną. Didžiojoje knygos dalyje nagrinėjimas yra labai preciziškas ir tikslus. Tiesiog justis autoriaus kompetencija ir erudicija labai sudėtingoje lingvistinėje (dažnai ir ekstralingvistinėje) XVII a. pradžios Rytų Lietuvos situacijoje. Ši kompetencija ir laiduoja Z. Zinkevičiaus veikalui tvirtą vietą lietuvių onomastikoje ir apskritai kalbotyroje. Tai veikalas, kuris jau tapo daugelio mūsų stalo knyga, kuria naudojamosi dabar ir bus naudojamosi ateityje. Minorinį šios knygos ateities aspektą galima nuspėti bene tik vieną – matyt, jai nebus lemta nugrimzti į nebūtį savo patraukliu dabartiniu pavidalu, kokį jai suteikė „Mokslo“ leidykla, o teks pamažu sudulėti bevartomai ir beskaitomai.

A. Vanagas